

2007 Yılı Başlarında Türk Bankacılık Sektörü

Prof. Dr. Sudi APAK
Trakya Üniversitesi, İİBF

Özet

2006 yılı sonunda Türkiye bankacılık sektöründe YTL'nin değer kazanması neticesinde aktif, mevduat, kredilerde dolar bazında önemli büyüklüklere ulaşılmıştır. Sektörde yabancı ortak alma, bazı bankaların yabancılar tarafından satın alınması ve yabancıların tabi olduğu kanunlar sistemdeki belirsizliği arttırmaktadır. Ayrıca yabancıların aldığı bankalarda sermaye artışının sağlanmaması ve Türklerin 1999'dan beri yurt içi ve yurt dışında hiçbir banka sahibi olmaması Türkiye bankacılık sektörünün uluslararası alandaki etkinliğini azaltmaktadır. Basel II uygulamaları, TMSF ve BDDK'nın sektörle ilgili politika oluşturamamaları, reel sektörün ve hazinenin açık pozisyon riski sorunları ileriye taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Bankacılık sektörü, yabancı sermayeli bankalar, Basel II, TMSF, BDDK.

Abstract (Turkish Banking Sector at the beginning of 2007)

The appreciation of YTL caused Turkish banking sector to reach at the higher asset size, savings and loans in dollar terms. The interest of the international shareholders, the complete takeovers of the Turkish banks and the laws related to the foreign bankers increases the uncertainty in the system. The foreign owners did not raise the capital in the banks that they bought and Turkish nationals could not have any bank within and outside Turkey since 1999 diminishes the role of Turkish banking in international standards. The Basel II applications, the absence of the definite policies of BRSA and SDIF and the open position risks of the treasury and real sector lead the common problems to the future.

Key Words: The banking sector, foreign-owned banks, Basel II, SDIF, BRSA.

I. Giriş

2001 yılındaki finansal krizin ardından IMF programının uygulanması ile enflasyonunda tek haneli rakamlara ulaşılmış, büyüme hızında artış olmuş ve dış ticarete önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Ekonomide etkili bir vergi reformu yapılamaması, TL'nin dövizlere göre değer kazanması ve işsizlik gibi yapısal sorunların devamı ise makro ekonominin özellikleri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu gelişmelerin en önemli sonucu ise artan iç talep ile ortaya çıkan tüketici ve kredi kartı kredileri, bankacılık

sektöründe tasfiye edilen bankalar ve sorunları, doların TL'ye göre değerinin altı yıldan beri artmaması neticesinde sektörün dolar olarak değerinin yükselmesi, bilançolardaki para ikamesi ve reel sektör ile hazineye yüklenen açık pozisyon eğilimleri bankacılık sektörünü en çok etkileyen makro ekonomik olgulardır.

Bu durumda, rekabet bankacılık hizmetlerine çekilmekte ve işlemlerde maliyet unsurları önem kazanmaktadır. Reel TL faizlerinin yüksekliği ve hazine bonusu ve tahvillerin vadelerinin uzaması

kamu ve özel bankaların karlılığını etkileyen en önemli kalem olmaktadır. Mevduat vadelerinde ise henüz yeterince artış görülmemiştir. 2006 sonu itibari ile açılan mevduatın sadece %2,9' u 1 yıl ve daha uzun vadelidir. Enflasyon düşüşünün vade uzamasına etkisi olmamıştır. Bankacılık sektörü yurtdışından kaynak temininde artışlar yaşamakta ve sıcak para girişleri ile sektörün gelişmesi olumsuz etkilenmektedir.

Türkiye bankacılık sektörü makro seviyede ortaya çıkan sorunlardan dış cari açık artışı, kayıt dışı ekonomi, gelir dağılımı bozukluğu, artan petrol fiyatları, düşük dolar ve kademeli olarak yükselen dış faizler yüzünden uluslararası alanda yeterince cazip hale gelmemektedir. Son yıllarda sektörde yabancı ortak hisse payı artmış fakat sektör genelinde yabancı sermaye payı 2006 sonunda sınırlı kalmıştır. Tasfiye edilen bankalar birleştirilerek sayı azaltılmış ve sektörde başarısız özelleştirme uygulamalarının etkilerinin olumsuzlukları henüz aşılamamıştır. 2006 yılında Citibank Akbank'ın %20'sini, National Bank of Greece S.A. ise Finansbank'ı almıştır, bu yabancı bankaların payını arttırmıştır.

Etkili denetim tekniklerinin ve sermaye piyasalarının yeterince gelişmemesi, yetersiz finansal altyapı, kamu bankalarının kaynak aktarımlarının devamı iç ve dış piyasalarda daha fazla ve uzun vadeli kaynak gelişini engellemektedir. Uzun vadeli borçların artışı ise, kabul kredili ithalattan kaynaklanmaktadır. 2006 yılının en önemli konuları arasında makro ekonomik gelişmelerin sektörü nasıl etkilediği olmaktadır. 17 Aralık 2004 tarihinde açıklanan AB'den müzakere sürecine başlanması kararı, IMF ilişkileri ve yabancı sermayenin Türkiye'ye olan tutumu sektörün genel yapısını etkilemektedir. Makalenin ikinci kısmında Türkiye ekonomisindeki gelişmelerin bankacılık sektörüne etkileri incelenmektedir. Üçüncü bölüm bankacılık sektörünün 2006 yılı sonundaki

durumunu analiz etmektedir. Son bölüm ise sonuçlardır.

II. Türkiye Ekonomisindeki Gelişmeler ve Bankacılık Sektörü

2006 yılı sonunda Türkiye ekonomisi %6'lık bir büyüme hızını yakalamış ve GSMH 390 Milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Ekonomik büyüme iç talep artışından kaynaklanmıştır. Büyümenin yanı sıra enflasyonun düşmesi olumlu göstergeler olurken; artan petrol fiyatları, dış ticaret ve cari işlemler açıklarının rekor düzeye ulaşması, istihdam, kayıt dışı ekonomi ve borç sorunlarının devamı görülmektedir. Bu konular "Sürdürülebilir Kalkınma"nın geleceğini tartışmaktadır.

Türkiye ekonomisini etkileyen en önemli unsurlardan biri de küreselleşmenin ortaya çıkardığı özel durumdur. Sermayenin serbest dolaştığı bir ortamda TL'nin reel faizinin yüksekliğinin devamı sıcak para hareketine yol açmaktadır. Bu durumda Türkiye'ye gelen sıcak para ekonominin çarklarını çevirirken, açık pozisyon karı yurt dışına kaynak transferine neden olmakta, yurt içinde ise gelir dağılımını bozmaktadır. Tasarruf-yatırım dengesizliğinin devam ettiği bir ortamda ise kaynak daha çok dış kredi şeklinde gelmektedir. Bu da banka garantisi istediğinden, bankaların dışa bağımlılığını arttırmaktadır. Cari işlemler açığının (2006 sonunda 31,3 Milyar \$) devam ettiği bir ortamda, Türkiye'ye gelen sıcak para dünya ortalamasına göre yabancı direkt yatırım daha az gitmekte, hazine bonosu, hisse senedi ve şirket alımlarına fazla oranda gitmekte ve ülke açığı bankacılık sektörünün yükümlülüğünü arttırarak finanse etmektedir. Özelleştirme ödemelerinin ne kadarının bankacılık sektöründen finanse edildiği açıklanmamaktadır.

Bankacılık sektörünün tüm GSMH'nin %88,9'unu teşkil ettiği ve bunun gelişmiş ülke ortalaması olan %200'lük seviyelerden düşük olması, kriz sonrasında bankacılık sektörünün derinlik

kazanmasını engellemektedir. Borsaların spekülasyona açık olması, hazine bonusu karlarını ise sadece faiz düşüşü ile realize edilmesi gerçeği de vadeli işlem borsasının gelişmesini engellemektedir.

Bankacılık sektörü açısından bakıldığında 2006 sonunda 31,3 Milyar dolara ulaşan cari açık düşük dolarla artan GSMH'ya göre %8'lik bir seviyeye ulaşmaktadır. Cari açığın bu düzeyi, açık pozisyonu (BDDK'nın açıklaması ile) bankaların üzerinden alınmakta fakat Merkez Bankası'nın tek döviz alıcısı olması ile açık pozisyon hazineye yüklenmektedir. Türkiye' nin dış borcunun Aralık 2006 itibariyle 190 Milyar TL, iç borcun da 251 Milyar TL olması bu politikanın önemini arttırmaktadır. Kur politikaları ile düşük tutulan döviz, yüksek borç ve hedging piyasalarının gelişmemesi gerçeği karşısında bankacılık sektörünün hareket alanını azaltmakta ve sektörün kırılma eğilimini giderebilmektedir.

Yüksek vergi oranları bankacılık sektörüne krediler açısından mali disipline olumlu etki yaparken, kayıt dışı ekonominin varlığı bankaların rasyonel firma değerlemesini önlemektedir. Buna karşılık bankacılık işlem maliyeti yükselmektedir ve yurt dışı fonlardan stopaj alınmaması ve Türklerin %15 stopaj ödemesi ekonomide dual yapı oluşturmaktadır.

2006 sonunda ihracat 85,1 Milyar \$ ithalat ise 137 Milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Dış ticaret açığı 51,9 Milyar dolara ulaşmıştır. Bu oran gelişmekte olan ülkeler içinde en yüksek oranlardan biri olup GSMH'ya oranı %13,3'e ulaşmaktadır. Bankacılıkta dış ticaretin önemi de bu veri ile artmaktadır.

III. 2007 Yılı Başında Türk Bankacılık Sektörünün Analizi

a) Bankacılık Sektörünün Yapısı:

Faaliyet açısından bankalara bakıldığında, sektörde 33 Mevduat, 4 Katılım, 13 Kalkınma ve Yatırım Bankası vardır. Sahiplik açısından sektörde toplam 21 Yerli Özel ve 21 Yabancı Banka, 8 Kamu Bankası bulunmaktadır. Yabancı Sermayeli Bankalar sayısında 2006 yılında artış görülürken, bu yıl içinde bunların sermaye paylarında da yükselme görülmüştür.

Bankacılık sektöründe 2006 sonunda 7.296 şube, 150.793 personel vardır. Yurtdışı şube sayısı 46 iken, yurtdışı personel sayısı 512'dir. Yurtdışı şubeler toplam şubelerin %0,6' sına, yurtdışı personel ise toplamın %0,3' üne karşılık gelmektedir. Bu durum, Türk bankalarının henüz yurtdışına yeterli ölçüde açılmadıklarını göstermektedir. 2006 Aralık'ında bankalardaki personel sayısındaki artış bir önceki yılın aynı dönemine göre %13,4' tür.

Tablo 1: 2006 Sonu İtibariyle Faaliyette Bulunan Bankalar

Faaliyet Açısından	Sahiplik Açısından			
	Yerli	Kamu	Yabancı	Toplam
Mevduat	14	4	15	33
Katılım	2	-	2	4
Kalkınma ve Yatırım	5	4	4	13

Tablo 2: Banka ve Personel Sayısı (Sahiplik Açısından)

Sahiplik	Banka Sayısı	Yurtiçi Şube Sayısı	Yurtiçi Personel Sayısı	Yurtdışı Şube Sayısı	Yurtdışı Personel Sayısı
Yerli özel Bankalar	21	3.793	77.935	24	287
Kamu Bankaları	8	2.246	43.984	15	164
Yabancı Bankalar	21	1.211	28.362	7	61
Toplam	50	7.250	150.281	46	512

Tablo 3: Banka Grupları İtibariyle Bazı Oranlar

	Şube Başına Personel (Kişi)			Personel Başına Aktif Toplamı (Bin TL.)		
	Aralık 2005	Haziran 2006	Aralık 2006	Aralık 2005	Haziran 2006	Aralık 2006
Mevduat Bankaları	20	20	20	2.626	3.086	3.142
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	146	141	125	2.265	2.635	2.725
Katılım Bankaları	-	-	-	-	-	-
Bankacılık Sektörü	21	21	21	2.612	3.069	3.126

b) Bankacılık Sektörünün Büyüklükleri

Bankacılık sektörünün bilançosu 2006 sonu itibariyle 499,7 Milyar TL'ye ulaşmıştır. Doların TL'ye göre artmaması neticesinde aktif büyüklüğünün GSMH'ya oranı %88,9 olmuştur ve %90'ın altındadır. Avrupa'nın neredeyse tüm ülkelerinde bankacılık sektörünün büyüklüğü milli gelirlerinin yaklaşık iki katı kadardır. Türkiye'de ise bu oranın düşüklüğü sektörün gelecek yıllarda büyüme potansiyeli göstereceğini ve bunun piyasa derinliğine bağlı olacağı neticesini yaratmaktadır. Buna karşılık, devletin borçlularla alacaklılar arasında sık olarak girmesi ve aracılık maliyetinin yüksekliliği bu oranı arttırmaktadır.

Bankacılık sektörünün toplam aktiflerinin %55,7' si yerli özel, %13,2'si yabancı bankalara ve %31,1' i kamu bankalarına aittir. Faaliyet açısından bakılacak olursa, toplam aktiflerin %94,2' si Mevduat, %2,7' si Katılım, %3,1'i Kalkınma ve Yatırım Bankaları'na aittir. Mevduatın aktif toplamı içindeki yüzdesi yerli özel bankalarda %58,7, kamu

bankalarında %70,2 ve yabancı bankalarda %53,4' tür.

Kredilerin aktif toplamı içindeki yüzdesi yerli özel bankalarda %47,2, kamu bankalarında %32,8 ve yabancı bankalarda %55,9' dur. Bu durumda 2006 sonu itibarı ile;

i) Kamu bankalarının yeri sektörde önemli bir yer tutmaktadır. Özel bankaların yapmadığı işlemleri üstlenen, görev zararları ve şube verimliliğinin önemsenmediği bu bankalarda özelleştirme mümkün görülmemektedir. Türkiye kamu bankaları içinde aktife göre AB ile karşılaştırıldığında büyük bir orana sahiptir.

ii) Özel bankalar piyasadaki kredi hacmi bakımından daha önemli bir yer tutmaktadır. Bunun bir kısmı tüketici kredilerinden kaynaklanmaktadır.

iii) Mevduata güvence ve yaygın şube ağı kamu bankaları için avantaj yaratmaktadır.

iv) 2006 sonunda yabancı sermayeli bankaların toplam aktifler içindeki yüzdesi geçen yılın aynı dönemine göre artmıştır. Yatırım bankalarının kaynak

sorunları bunların sektör içinde yeterli büyüklüğe ulaşmasını engellemektedir.

2006 yılı itibariyle yabancı bankalar toplam bankaların %42' sini, toplam aktiflerin ise %13,2' sini oluşturmaktadır. Türkiye'de 2005 yılından itibaren bankacılık sektöründe hız kazanan yabancı sermaye girişi, banka satın almaları ve ortaklık payını arttırma 2006 yılında da devam etmiştir. Sektör içindeki karlılığı klasik yöntemlerle yakalamaya çalışmaları ve istihdamı arttıramamaları, yabancı bankaların sektör verimliliğinin gelecek yıllarda en önemli tartışılan konularından biri olacaktır.

Bankacılık sektöründeki ilk beş özel bankanın aktif, krediler ve mevduat içindeki payı oligopol yapıyı göstermektedir. Bunların payı krizden sonra artmıştır ve sektörde halen rekabet koşulları büyük bankalar tarafındadır. Türkiye'de en büyük 5 banka toplam

kredilerin %60'ını vermektedir. Bu bankalar toplam mevduatın %64'ünü toplamaktadırlar.

2006 sonunda Türkiye'de mevduatların GSMH'ya oranı %54,7'dir. Bu oranlar; Almanya'da %96, Fransa'da %65, İspanya'da %53, Yunanistan'da %56, Çek Cumhuriyeti'nde %64,5'tür. Yeni AB üyelerinden Polonya'da %34,3, Macaristan'da %38,7 olması ise Türkiye'den daha düşük oranda olduklarını göstermektedir. Krizlerden sonra oluşan vergi adaletsizliği mevduat büyümesini önlerken Türkiye'nin mevduat kaynağı açığı olduğu da görülmektedir. Kredilerin GSMH'ye oranı Türkiye'de %39,1'dir. Euro kullanan AB ülkeleri ortalaması %135, İspanya %100, Portekiz %78, Yunanistan %80' lik orana sahiptir. Türkiye'nin kredilerde de AB'nin gerisinde olduğu ancak bunun ekonomik gelişme ile giderileceği açıktır.

Tablo 4: Türk Bankacılık Sektörü

2006 Aralık itibariyle	Toplam Aktifler Milyar TL	Sektör Toplamı İçinde % Pay	Toplam Krediler Milyar TL	Sektör Top. İçinde %Pay	Top. Mevduat Milyar TL	Sek. Top. İç. %Pay
Mevduat Bankaları	470,6	94,2	202,5	92,4	296,5	96,4
Katılım Bankaları	13,7	2,7	9,3	4,2	11,1	3,6
Kalk. Yat. Bank.	15,3	3,1	7,2	3,3	0	-
Yerli Özel Bankalar	278,6	55,7	131,4	60	163,5	53,1
Kamu Bankaları	155,5	31,1	51	23,3	109,1	35,5
Yabancı Bankalar	65,5	13,1	36,6	16,7	35	11,4
Bankacılık Sektörü	499,7	100	219	100	307,6	100

c) Bankacılık Sektörünün Karlılığı:

2006 yılı Aralık ayı itibariyle bankacılık sektörünün toplam karı 11,5 Milyar TL olmuştur. Bunun 1,3 Milyar TL'si yabancı paradan, 10,2 Milyar TL'si de TL'den kazanılmıştır. Bu kar 2005' in aynı dönemine göre %91,7 artış göstermiştir.

Sektör karının %44,3' ü yerli özel ve %13,9' u yabancı bankalardan, %41,8'i kamu bankalarından kaynaklanmıştır. Kamu bankaları, yerli özel bankalar ve yabancı bankalar TL işlemlerinden kar etmişlerdir. Kamu bankalarının geçmiş yıllarda geri dönmeyen kredilerinin 2006 yılında tekrar ödenmesi neticesinde

karlarında artış görülmektedir. Gelecek yıllarda yabancı sermayenin payının artması, dövizden elde edilecek açık pozisyon ve spekülasyon karlarından olacaktır. Bu ise kur riskini arttırırken, Türk firmalarının kredi limitlerinin yurtdışından belirlenmesine ve kar transferlerinin sektördeki öneminin artışına yol açacaktır. Türk bankacılığında karın kredi ve mevduat faiz farklarından kaynaklanması ve bankacılık işlemlerinden zarar edilmesi, kar marjlarının düştüğü ve rekabetin arttığı bir ortamda potansiyel zarara ya da daha az kara yol açacaktır. Bunun için

gerekli verimliliğe dayalı karlılık anlayışı henüz yaratılmamıştır.

d) Bankacılık Sektörünün Aktif Yapısı:

Bankacılık sektörünün toplam aktifleri 2006 sonu itibariyle 499,2 Milyar TL olup, bunun 219 Milyar TL' si krediler, 158,9 Milyar TL' si menkul değerler cüzdanı olarak görülmektedir.

2006 yılı sonunda yurtiçi ve yurtdışı şubelerden ekonomiye açılan toplam krediler TL bazında %47,2, yabancı para bazında %29,6 artmıştır.

Menkul değerler cüzdanı toplamı %11,1 artarak 158,9 Milyar TL olmuştur. 2006 yılı sonunda kredi artış oranı (%40) bir önceki yılın aynı dönemine göre menkul değer artış oranını (%11,1) geçmiştir. Gelecekte kredilerin artışının daha fazla oranda olması, ekonomik beklentilerin olumluluğu ile paraleldir.

Bankaların menkul değerler cüzdanı toplamı %11,1 artarak 158,9 Milyar TL'ye yükselirken, yerli özel bankaların aynı kalemi 80,9 Milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Kamu bankalarının aktifinin %44,6' sı menkul değerlerdir (MDC).

Yabancı bankaların menkul değerler cüzdanı 2006 sonu itibariyle 8,6 Milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Bankaların kredilerinin menkul değerlere oranı son bir yılda %109' dan %137,8' e çıkmıştır.

Banka kredileri ekonomideki olumlu seyir, artan yurtiçi talep ve düşen faiz oranlarının etkisi ile artmıştır. Kredilerde en büyük artış ise tüketici kredilerindedir. Tüketici kredileri 45,9 Milyar TL, kredi kartları 21,7 Milyar TL ve diğer krediler 63,4 Milyar TL' ye ulaşmıştır. Son üç yılda ise bu üç kredi türü toplamı kredilere göre şöyle gelişmiştir:

Milyar TL.	2006	2005	2004
Tüketici Kredileri	45,9	28,5	12,7
Kredi Kartları	21,7	17,4	13,9
Diğer Krediler	63,4	44,8	23,3
Toplam Krediler	219,8	150	92,4

Bu üç kredi türünün toplam içindeki payı ise son üç yılda sırası ile %54, %60,5 ve %59,6 olmuştur. Tüketici kredileri ile kredi kartlarının yanı sıra bunları ödemek için alınan diğer kredilerin artışı iç talebin önemini vurgulamaktadır. Bunun yüksek düzeylere ulaşması BDDK'nın bunları sınırlamak isteğini de beraberinde getirmiştir. Her bankanın kendi risklerinden sorumlu olması gerçeği ise, yapılacak bir düzenlemenin banka rekabetini engelleyeceğini vurgulamaktadır.

Reel sektör kredilerinin 9,3 Milyar TL'sinin tekstil, 13,1 Milyar TL'sinin ticaret ve 7,5 Milyar TL'sinin ise tarıma verildiği görülmektedir. Tekstil sektörünün en büyük ihracat sektörü olması ise bu sektörün dış etkileşiminin bankacılık sektörünün riskini arttırdığını ortaya çıkarmaktadır. Bankaların takipteki kredilerinin toplam kredilere oranı 2006 sonu itibariyle %3,75 iken grup bazında en büyük grup %4,88 ile kamu bankalarınındır. Bunun nedeni ise takipteki kredilerin silinmesidir.

Banka aktiflerinin önemli sorunlarından biri de vade uyumsuzluğudur. Banka MDC' lerinin önemli bir kısmının vadesinin ve tüketici ve diğer kredilerin vadesinin bir yılı aşması ve buna karşılık mevduat vadelerinin ortalamasının 3 aydan az olması, aktif-pasif vade dengesizliğinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Son üç yılda sekürütizasyon kredilerinin toplamının, toplam sendikasyonlara oranı %65, %86,1 ve %83,2 olmuştur. 2006 sonunda kısa vadeli dış finansmanın artması, ihracat finansmanı için sendikasyon kullanımı talebinin fazlalığıdır. Türkiye'nin kredi derecelendirmesinin artması ise, daha uzun vadeli dış finansman imkanının artışına yol açacaktır. Son beş yılda Türkiye'nin kredi derecelenmesinin aynı seviyede olması ülkenin kredi maliyetini arttırmaktadır.

e) Bankacılık Sektörünün Pasif Yapısı:

2006 yılı sonunda Türkiye bankacılık sektörünün pasifinin %61,5' inin mevduat

(307,6 Milyar TL), %14,2' sinin TCMB'ye, para piyasalarına ve bankalara borçlar (70,9 Milyar TL), %5,42' sinin repo işlemlerinden sağlanan fonlar (25,8 Milyar TL) ve % 11,9' unun özkaynaklardan (59,5 Milyar TL) oluştuğu görülmektedir. Mevduatın uzun vadeli payı toplam pasif içinde son yıllarda sabit kalmakla birlikte, TL mevduatın tutarı devamlı bir artış göstermiştir ancak son iki yılda TL mevduat toplam mevduat içinde %63,2' den %60,6 'ya düşmüştür.

Toplam mevduatın son bir yıllık artışı %22,3 olup bu enflasyon oranının üstündedir. TL mevduatın son yılda artışı %17,2 iken, yabancı para mevduatının artışı %31,2' dir. TL mevduatının artışı dolarizasyonu önlemekte, Merkez Bankası'nın para politikasını daha rahat uygulamasına neden olmakta ve kur riskinin kontrolü açısından olumlu katkıda bulunmaktadır.

Toplam mevduatın %17,7' sini vadesiz mevduat oluştururken, %82,3'ü vadeli mevduattır. Toplam mevduatın %28,5' i bir ay vadeli, %71,6' sı 3 aya kadar vadeli. 3 aya kadar vadeli mevduat ile vadesiz toplamının mevduatlar içindeki payının %89,3 olması sektördeki kırılğan yapının ve aktif – pasif vade uyumsuzluğunun en önemli nedenidir.

Bir milyon TL ve üzerindeki mevduatın toplam mevduat içindeki payı 2006 sonu itibariyle %39,1'dir.

2006 sonu itibariyle; Türk bankacılık sektöründe özkaynaklar 59,5 Milyar TL, ödenmiş sermaye 26,2 Milyar TL, yedek akçeler 38,6 Milyar TL, dönem karı 11,5 Milyar TL olmuştur. Son yılda ödenmiş sermaye %26 artış gösterirken, yedek akçeler %9,2 azalma göstermiştir. Özkaynaklar ise %27,6 oranında artmıştır. geçmiş yıl zararları bir önceki yıla göre 0,8 Milyar TL azalmıştır. 2005 yılından itibaren yabancı bankalar sermaye artırımına gitmemişlerdir.

Tablo 5: Özkaynaklar

Aralık 2006 (Milyon TL.)	Yerli Özel Bank.	Kamu Bank.	Yabancı Bank.
-------------------------------------	---------------------------------	-----------------------	--------------------------

Ödenmiş Sermaye	13.177	9.737	3.3.11
Yedek Akçeler	10.419	25.356	2.829
Sabit Kıymet Yeniden Değ. Fonu	29	39	5
Menkul Değ. Değer Artış Fonu	1.526	245	(70)
Dönem K/Z	5.071	4.768	1.644
Geçmiş Yıllar K/Z	(761)	(17.931)	157
Toplam Özkaynaklar	29.461	22.214	7.875

f) Bilanço Dışı İşlemlerin Yapısındaki Gelişmeler:

Bilanço dışı işlemler 2006 yılı sonunda 277,4 Milyar TL'ye ulaşmıştır. Bu işlemler bir önceki yıla göre %34,7 artarken, toplam bilançoya oranı da %5,5 olarak gerçekleşmiştir. Bilanço dışı işlemlerin en büyüğü 53 Milyar TL ile Para Swapları olup bir önceki yıla göre %63,1 artmıştır. Diğer ağırlıklı kalemler ise kredi kartları harcama limiti taahhütleri (44,2 Milyar TL) olup, son bir yıllık artışı %6,25'tir. Bu da kredi kullanma konusundaki talebi göstermektedir. Swaplar 60,3 Milyar TL ve akreditifler 16,7 Milyar TL'dir.

Bilanço dışı yükümlülüklerde kredi kartı limitleri, aşırı vadeliendirme yüzünden en büyük riski taşımaktadır. Bankacılık sektörünün TL bazındaki bilanço işlemlerinde, bilanço kalemlerindeki genel gidişe paralel olarak, yabancı para gayri nakdi kredi ve yükümlülükler TL ile olanları geçmiştir. TL yükümlülükler bir önceki yıla göre %24, yabancı para birimli olanlar ise aynı dönemde %22,3 artmıştır.

g) Bankacılık Rasyolarındaki Gelişmeler:

2006 sonu itibariyle bankacılık sektöründeki likidite oranına bakıldığında;

1 aya kadar vadeli işlemlerde 167,2 Milyar TL açık, 1 – 3 aya kadar vadeli işlemlerde toplam 15,5 Milyar TL açık, 3 – 6 aya kadar vadeli işlemlerde 23,6 Milyar TL fazla, 6 – 12 aya kadar vadeli işlemlerde 39,5 Milyar TL fazla, 12 aydan uzun vadeli işlemlerde 169,1 Milyar TL

fazla vardır. Kısa vadeli mevduat, uzun vadeli menkul değerler ile krediler ise kısa dönemde likidite riskini arttırmaktadır.

Sektörde sermaye yeterliliği rasyosu 2006 sonu itibariyle % 22,2 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran kamu bankalarında %41,2, yabancı bankalarda 16,6 ve yerli özel bankalarda %17,8 'dir. Bu oranların standart sermaye yeterlilik oranı olan %8' den çok yüksek olması ise özkaynakların risk ağırlıklı kalemlere göre fazlalığındandır. Kredilerin artması ve katkı sermayenin zaman içinde azalması ise bu rasyoyu uluslararası standartlara getirecektir.

Yabancı para pozisyonunda bankaların toplam varlıklarının toplam yükümlülüklerine oranı %0,1 oranında fazladır. Kamu bankalarında fazla %0,8 ve yabancı bankalarda %0,5 iken, özel bankaların açıkları %0,18'dir. Bankacılık sektörünün üzerindeki bu açıklardan özel bankaların açık pozisyon karlarının belli oranda devam ettiği gözlenmektedir. Kamu bankalarının tutucu kredi politikaları ise fazlanın önümüzdeki dönem de devam edeceğini göstermektedir.

Tablo 6: Türev İşlemler

	Milyon TL.			% Değişim
	Aralık 2005	Haziran 2006	Aralık 2006	Aralık 2006/ Aralık 2005
Vadeli Döviz Alım-Satım	13.760	26.492	24.002	74,4
Mevduat	13.190	24.368	22.699	72,1
Katılım	56	1.093	894	1.496
Kalkınma ve Yatırım	514	1.032	411	(20)
Para ve Faiz Swapları	34.917	56.355	60.284	72,6
Mevduat	30.644	49.223	49.914	62,9
Katılım	-	-	-	-
Kalkınma ve Yatırım	4.272	7.132	3.371	(21,1)
Diğer Türev Alım-Satım	17.208	15.251	22.863	32,9
Mevduat	16.690	15.054	22.388	32
Katılım	-	-	-	-
Kalkınma ve Yatırım	247	198	475	92,3
Toplam	65.885	98.098	107.151	62,6

2006 Sonunda Yabancı Bankalar'ın Durumu

- 2006 yılı sonunda yabancı bankaların sektördeki payı sermaye içinde %13,2, aktif içinde %13,1, mevduat içinde %11,4'tür. Citibank'ın Akbank'ın %20'sini, National Bank of Greece'in Finansbank'ı alması sonucunda 6 Milyar \$ yabancı sermaye girişi sağlanacaktır. Sektörde yabancı

sermaye payı %35'e kredilerde ise %42'ye yükselecektir.

- Yabancı bankalar Türkiye'de basit suçlar hariç Tahkim Yasaları'na göre çalışmakta olduğundan BDDK ve TMSF'nin politikaları yetersiz kalmaktadır.
- TMSF'nin değerlendirmeleri finansal raporlamaya ters ve geleceğe yönelik nakit akımları analizlerini içermemektedir. Bu yüzden Türk bankacıları için yapılan raporlar

gerçekdışı oluşmakta ve Türk bankacılar 1999 senesinden beri yurtiçi ve yurtdışı yeni banka alma teşebbüsüne girişmemişlerdir. Böylece sermaye tek yönlü hareket ederek, Türkiye'den banka almakta ve Türk bankacılığı yurtdışında gündend güne önemini yitirmektedir.

- Türk sermayedarlar yabancı ortakları alarak kendilerini BDDK ve TMSF'ye karşı garantiye almaktadırlar.
- TMSF'nin geçmişe yönelik kanunlar ile alacaklarını tahsil etmek istemesi mevzuatta uygulama içinde pek çok karışıklığa neden olmaktadır.
- TMSF'nin yargı sisteminin yetkilerini kullanmak istemesi hukuk belirsizliği yaratmaktadır.
- Belediyelere ve kamu kuruluşlarına özel bankalardan verilen krediler karşılığı haciz işlemi uygulanması, yabancı bankaları bu tür işlemlere yöneltmektedir.
- İller Bankası, Halk Bankası ve Ziraat Bankası'nın satışından sonra KOBİ, belediye ve tarım sektörünün nasıl finanse edileceği açık değildir.
- Yabancı bankaların Türkiye pazarına kısa sürede çok büyük bir parayla girmesi, başta tekstil ve inşaat sektörünü olumsuz etkilemektedir. Örneğin: Çek Cumhuriyeti ve Polonya'da yaşanan olaylar.
- Yabancı bankalar sisteme yeni ürün getirmemekte ve Türkiye'nin ulusal kredi ratingini düzeltmemektedir.
- Sistem uygulaması mümkün olmayan Mortgage ve uzun vadeli tüketici kredileri yoluyla riskini devam ettirmektedir.
- TMSF ve BDDK'nın Türk bankacılarına açtıkları davalarda harç yatırmaması, gerçek dışı tahsilat işlemlerini yaratmaktadır.
- Yurtdışından gelen fonlarda %0, Türk fonlarında %15 stopaj

uygulanması ve birçok aracı kurumun yabancılar tarafından alınması, gerçek dışı fiyatlandırmayı ve anayasal haksızlığı ortaya çıkarmaktadır.

Basel II ve Bankacılık Sektörüne Etkisi

Basel II etkili risk yönetimini ve piyasa disiplini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkililiğini artırmak ve bu sayede sağlam ve etkili bir bankacılık sistemi oluşturmak ve finansal istikrara katkıda bulunmak amacıyla hazırlanmıştır. Basel II ile Basel I arasındaki farklar iyi bilinmelidir.

Basel II'nin sağladığı yararlar ise şöyledir; bankaların aracılık işlevlerini daha etkin bir şekilde gerçekleştirmelerine yardımcı olur, bankalar tarafından kamuya açıklanacak bilgiler ile piyasa disiplininin artmasını sağlar, bankaların ilişkide olduğu şirketlerin kurumsal yönetim yapılarında iyileşme sağlanmasına neden olur, bankaların karşılaştıkları riskler ile sermaye düzeylerinin uyumlu hale gelmesini sağlar ve bankalarda risk yönetiminin etkinliğini artırır.

Basel II kriterlerini BDDK standart hale 2008'de getirecek, 2009'da ise bankaların tamamı derecelendirme ile firmalara kredi verecektir. Derecelendirmeyi tabi oldukları yönetmeliklere göre SPK ve BDDK ayrı ayrı verecektir. Firmaların değişik bankalardan değişik rating alması ise sistemdeki belirsizliği fiyatlandırmaya yansıtacaktır.

2006 Yılında Sektördeki Satınalma ve Birleşmeler

- "Tat Yatırım Bankası A.Ş."nin ticari ünvanı 31 Ocak 2007 tarihinde "Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş." olarak değişmiştir.
- BankEuropa Bankası A.Ş.'nin ticari ünvanı 29 Kasım 2006 tarihinde İstanbul Ticaret Sicil'inde tescil

ettirilerek "Millennium Bank A.Ş." olarak değiştirilmiştir.

- BDDK'nın 28 Eylül 2006 tarih ve 1983 sayılı kararı ile Denizbank A.Ş. hisselerinin % 74.99'u Dexia Participation Belgique S.A.'ya devre-dilmiştir. Bu tarih itibariyle banka, "Özel Sermayeli Ticaret Bankaları" grubundan "Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Bankalar" grubuna geçmiştir.
- BDDK'nın 28 Temmuz 2006 tarih ve 1944 sayılı kararı ile Finans Bank A.Ş. hisselerinin % 46'sı National Bank of Greece S.A.'ya devredilmiştir. Bu tarih itibariyle banka, "Özel Sermayeli Ticaret Bankaları" grubundan "Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Bankalar" grubuna geçmiştir.
- 1 Ekim 2006 tarih ve 26306 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 28 Eylül 2006 tarih ve 1990 sayılı BDDK kararı ile Koçbank A.Ş., tüm hak, alacak, borç ve yükümlülükleri ile birlikte ve tüzel kişiliği tasfiyesiz sona ermek suretiyle Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.'ye devredilmiştir.

IV. Sonuç

Bankacılık sektörü ile ilgili 2006 yılına ait bulgularımız şunlardır:

- Makroekonomik yapının düzelmesi bankacılık sektörü üzerinde olumlu etki yaratmıştır.
- Ekim 2005'te bazı maddelerin tekrar görüşülmesinden sonra yasalaşan Bankacılık Kanunu'nda risk yönetimi, iç denetim ve iç kontrol konuları daha detaylı ve net bir şekilde yer almıştır.
- Bankacılık sektörü toplam aktiflerinin 2006 yılı sonunda önceki yılın aynı dönemine göre %22,8 oranında artarak 499,7 Milyar TL seviyesine ulaştığı görülmektedir. Bu artışın nedenleri bankacılık sektörü toplam kredilerinde, satılmaya hazır menkul kıymetler ile nakit ve nakit

benzeri varlıklarda meydana gelen artışlardır.

- Bankacılık sektörü ile ilgili bilgilere ulaşmak zorlaşmaktadır.
- Türkiye'nin rating (derecelendirme) notunun yeterince artmaması ve Basel II konusunda uygulama yetersizliği ve risk ölçümünde çok başlılık önümüzdeki yıllarda gündemin maddesini oluşturacaktır. Risk ölçümünde firmaların çoğuna kredi vermek riskli olmaktadır.
- Mortgage altyapısı oluşturulamamaktadır. Bu konudaki yasal düzenlemeler ekonomik yapıya uygun değildir. Çünkü uzun vadeli senetleri üstlenecek kurumlar sistemde yoktur.
- Açık pozisyon karının hazine ve özel sektörde olması ve bunun devamı sistemin kırılganlığını arttırmaktadır. Faiz dışı fazla, düşük kur ve verim artışının eksikliği sanayici ve ihracatçılar için sorun olmaktadır. Bu yapıda bankalar da reel sektörü kredilendirmek istememektedir.
- Dolar faizinin artışı ile TL faiz marjları daralmaktadır. Petrol fiyatları artışı, uluslararası likidite daralması Türk bankacılığını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca cari açık, işsizlik, borç sorunu ve kayıtdışı ekonomi de bankacılık sektörünün gelişmesini engellemektedir.
- Kredi kartı yasası ile ilgili uygulamalar, faize devlet müdahalesi olarak değerlendirilirken gelecekte bankacılık sektörünü etkileyen faktörleri belirsizleştirmektedir.
- Dış sekürütizasyonlar Türkiye için uygun uzun vadeli finansman şekli olurken, buna %15 stopaj konması ilerideki yıllarda bankacılık sektörünün finansmanını (maliyet artışı yüzünden) daraltacaktır.
- Yabancı bankaların sermaye oranı konusunda politika

oluşturulamamaktadır. Bu da Türk bankalarının yurt içinde işlemlerde, yurt dışında dış kredilerde ve dışarıda banka sahipliğinde engel yaratmaktadır. Ayrıca, açık riskinde reel sektör ile hazinenin ve kur politikasında Merkez Bankası'nın etkisini azaltmaktadır. Mevcut yasalarda TMSF ve BDDK'nın sektöre müdahale riski arttırmakta, Mortgage Yasası ve Basel II uygulamalarında altyapı yetersizliği bankacılık sektörünün etkinliğini azaltmaktadır.

Kaynakça

Apak S., Uzunoğlu S.: Reel Faizlerin Yükseliği Üzerine Bir Not, Balıkesir Üniversitesi Bandırma İİBF, Tartışma Tebliği, 8 Nisan 2005.

Apak S.: AB ve IMF İlişkilerinin Ülke Finansal Sektörüne Etkileri, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Konferansı, 18 Mart 2005.

Apak S.: 2006 Yılında Türkiye Bankacılık Sektörü, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Konferansı, 6 Nisan 2006.

BDDK: Aylık Bülten, Şubat 2007, Ankara.

İş Yatırım: Aylık Rapor, Mart 2007, İstanbul.

<http://www.bddk.gov.tr>

<http://www.tbb.org.tr>

<http://www.tcmb.gov.tr>

<http://www.hazine.gov.tr>

<http://www.tuik.gov.tr>